

Otázka: Úvod do politologie, teorie státu

Předmět: Společenské vědy

Přidal(a): Zdeňka

Politologie je věda o politice – správa věcí veřejných, studium vlády a politiky (polis=město; logos=věda)

- Byla součástí filozofie do 19. stol., od té doby rozvoj samostatné vědy (v USA, Fr.)
- Předmětem politologie je moc, která je nástrojem prosazováním politických zájmů, fungování státu, politických stran, mezinárodních vztahů

Politologie se orientuje 3 směry:

- **Normativní politologie** – na politiku aplikuje metody filozofie, postupuje od obecného ke konkrétnímu; zahrnuje hodnotové soudy, stanoví tedy, co by mělo být (na čem by měla být založena společnost)
- **Deskriptivní politologie** – (pozitivní) – popis politických jevů, procesů, struktur a událostí, umožňuje říci, jaká je politická skutečnost
- **Predikativní politologie** – (prognostická) – na základě popisu a vysvětlení umožňuje předpokládat, jaká bude politická realita, jak se budou vyvíjet politické procesy, případně jak je možné vývoj ovlivnit

Roku 1949, kdy se stala politologie samostatnou vědou, vymezila mezinárodní konference politologů 4 základní okruhy zkoumání politologie:

- politické teorie – dějiny politických teorií
- politické instituce – ústavy, formy vlády, veřejná správa
- strany, skupiny, veřejné mínění

- mezinárodní vztahy – mezinárodní a zahraniční politika, organizace

Politologie úzce souvisí s dalšími vědami:

- Filozofií – věda z ní vzešla a převzala její metody (např. dialektika – metoda vyjasňování pojmů; teorie – vysvětlení vzniku státu)
- Sociologií – zkoumání sociálních faktorů politického života (sociální složení politických stran, volební chování,...)
- Ekonomií – politická rozhodnutí ovlivňují ekonomickou situaci
- Právem – znalost práva v politice je nepostradatelná
- Psychologií – napomáhá při analýze politického chování lidí, osobnosti politika

Dějiny politologie

- Politické myšlení se rozvíjelo už v antice
- Otázky společnosti a správy obce se začali zabývat **Sofisté** (5. stol. př. n. l.)
- **Sokrates** – první antický filozof, zdůrazňoval nezbytnost vědomostí v politickém životě 469-399 př. n. l.
- **Platon** – spis Ústava – snažil se systematicky vyložit politickou teorii – ideální stát byl rozdělen do společenských tříd, kde vládli ti, kteří mají pravdu a vědí, co je pro společnost správné
- **Aristoteles** – odmítl projekt ideálního státu, postavil proti němu stát založený na ústavě a zákonech. Spis politika byl velký mezník ve vývoji politické vědy
- **Augustinus Aurelius** – dílo O boží obci – myšlenka existence dvou obcí a jejich vzájemném zápase. Pozemská obec znak pohanství, boží obec křesťanské společenství, které v souboji zvítězí. Považoval církevní moc za nadřazenou světské.
- **Karl Marx** – idea proletářské revoluce, která svrhne kapitalismus, jako předpokladem pro budování beztřídní společnosti prostřednictvím diktatury proletariátu
- **S. Mill** – anglický obhájce lidské a občanské svobody, představitel liberalismu, prosazoval rozšíření volebního práva
- **Max Weber** – protiklad marxismu

Stát a národ

Stát – forma organizace lidské společnosti, organizované společenství lidí, žijící trvale na ohraničeném území, sdružující se v právní celek.

status=ústava, řád

Znaky každého státu:

- Organizace státu – vláda a státní aparát
- Území a obyvatelstvo
- Právo – prostředek pro stanovení obecných politických, sociálních a kulturních úkolů dané společnosti a stanovení pravidel chování lidí v souladu se zákony
- Státní suverenita, svrchovanost

Suverenita (svrchovanost) je nezávislost státu v mezinárodních vztazích. Má své vlastní práva, rozhoduje si sám, jiný stát mu do činnosti nemůže zasahovat. Všechny suverénní státy si jsou rovny.

Suverenita má 2 typy:

- vnitřní – státní moc nezávislá na jiném politickém subjektu uvnitř státu
- vnější – nezávislost státu na jiném státě

Oba typy platí zároveň.

Funkce státu

- **Vnitřní**
 - **bezpečnostní** – bezpečnost občanů, jejich majetku, vnitřní zabezpečení fungování státu, jeho orgánů
 - **ekonomická** – stanovení podmínek pro chod ekonomiky
 - **sociální** – zajištění občanů v nemoci, stáří a při ztrátě obživy – SP, ZP
 - **kulturní** – péče u kulturní dědictví, rozvoj školství, vědy, kultury
 - **právní** – dodržování práv a svobod

- **Vnější**

- **diplomacie** – zajištění vztahů s dalšími státy
- **zahraniční obchod** – regulace, stanovení podmínek pro z-o vztahy
- **bezpečnost** – obrana území před případným napadením a udržení mezinárodní bezpečnosti

Teorie vzniku státu

- Smluvní teorie – stát vznikl smlouvou mezi lidmi, na základě které lidé zrušili přirozený stav, zorganizovali se a vytvořili stát. Každý občan se z části zřekl své suverenity ve prospěch celku
- Náboženská teorie (magická) – vychází z božského původu státu, stát vznikl jako boží vůle a odráží v sobě svou boží dokonalost – Řím, Egypt, Čína
- Patriarchální teorie (organická) – stát vznikl postupným rozšiřováním rodiny, státní moc monarchy odpovídá moci otce nad rodinou
- mocenská teorie – chápe stát jako vládu silnějšího nad slabšími
- teorie násilí – vysvětluje stát jako produkt uplatnění síly

Národ

- **Národ** je společenství a sounáležitost občanů, lidí se společnou národností, hlásících se ke stejným národním tradicím a zájmům, které spojuje pocit národní spolupatříčnosti.
- Národnost je charakterizována společným jazykem, vírou a zvyklostmi.
- Národní stát – je útvar vytvořený jako politická organizace jedním národem. V těchto národních státech žije ale řada jazykových, náboženských nebo etnických skupin, z nichž se někteří můžou považovat za národy.
- Národní příslušnost – příslušnost k určitému národu získává člověk narozením, přijetím určitého životního stylu a přiznáním státního občanství
- Státní občanství – je plnoprávné členství jedince v daném státu. V demokratickém státě zaručuje rovnost s ostatními občany státu a garantuje komplex vzájemných práv a povinností mezi státem a občanem. Stát zaručuje občanovi plnou ochranu uvnitř státu a v rámci mezinárodních smluv i mimo území
- Občan má povinnost platit daně, dodržovat zákony, využívat výhody – stát organizuje zdravotní péči, vzdělání a sociální zabezpečení občanů.

Státní občanství může člověk nabýt:

- narozením – dítě získá občanství rodičů
- osvojením – dítě osvojené občany ČR získává občanství
- nalezením na území ČR – dítě nalezené na území ČR získává české občanství, pokud se neprokáže jiné občanství
- určením otcovství – nemanželské dítě matky, která nemá české občanství a otec české občanství má, se stává občanem ČR
- prohlášením – při rozdělení České a Slovenské republiky si občan mohl vybrat
- udělením – občané cizího státu, žijící trvale na našem území, kteří splní podmínky, mohou požádat o státní občanství ČR

Státní občanství může občan pozbýt:

- prohlášením – člověk žijící v cizině a má současně jiné státní občanství, se může občanství ČR vzdát
- nabytím cizího státního občanství – člověk, který se na vlastní žádost stal cizím státním občanem, pozbývá občanství ČR
- smrtí občana

Typy a formy státu:

- **Formy státu:** jsou dány formou vlády, politickým režimem a státním zřízením
- **Forma vlády** je způsob organizace státní moci. Zahrnuje složení nejvyšších orgánů státu a jejich vztahy k nižším orgánům a občanům.

Forma vlády:

- demokratická – na správě a řízení se podílejí všichni občané státu
- nedemokratická – vládne jen úzký okruh lidí, nebo jedinec
 - aristokracie – vláda privilegovaného stavu, šlechty

- plutokracie – vláda úzké skupiny bohatých
- oligarchie – vláda privilegované vrstvy magnátů
- monokracie – vláda jedinice, diktátora
- totalitní diktatura – vyhrančený stupeň, cílem je úplná kontrola nad občany a neomezené řízení společnosti

Typy státu

- jednotlivé druhy státního zřízení
- **Monarchie** – doživotní, dědičná vláda jednoho panovníka
 - absolutní – neomezené – panovník má veškerou výkonnou moc, je nejvyšším zákonodárcem i soudcem
 - konstituční – omezené – panovník je omezen pravomocemi dalších státních orgánů, často volených parlamentem (parlamentní monarchie)
- **Republika** (res publica=věc veřejná) – představitelé jsou voleni na základě ústavy, znakem je rozdělení republiky na státní moci (Zákonodárná, výkonná, soudní)
 - Parlamentní republika – vyznačuje se vedoucím postavením parlamentu složeného z poslanců více stran, kterému je odpovědná vláda. Podle role a pravomoci premiéra se dále odlišují jednotlivé varianty parlamentní republiky (např. kancléřská republika)
 - Prezidentská republika – má v čele prezidenta, který zároveň plní úkoly moci výkonné

Územní struktura státu – členění státu, na kterém ústřední a místní orgány vykonávají státní moc

- **Unitární stát** (unus=jeden) – jednotný stát, jedna vláda, jediné zákony, jediné občanství na celém území státu. Jednomu centru moci jsou podřízeny nižší správní jednotky – ČR, SR, Itálie, Polsko
- **Federace** – složený, spolkový stát, vznikl spojením více států, které se vzdaly své suverenity ve prospěch celku. Jednotné zákonodárství, jednotlivé části mají vlastní ústavu a zákony i dvojí soustavu nejvyšších státních orgánů. Mívají společnou zahraniční politiku, měnu, justici – Německo, USA, Švýcarsko
- **Konfederace** – svaz států, volné smluvní sdružení samostatných států, úzce

spolupracují v některých oblastech. Zachování vlastních ústav i občanství, vytvářejí orgány pro společné zajištění obrany, zahraniční politiky apod. – existovaly v minulosti ve Švýcarsku, Nizozemsku, dnes britské Commonwealth of Nations

Dělení podle rozvržení výkonu moci:

- **Centralizovaný** – stát je tvořen jednotnou a hierarchicky budovanou skladbou státních orgánů, nadřízený orgán řídí podřízené orgány a zasahuje do jejich záležitostí. Cílem je koncentrace v jednom centru – Francie
- **Decentralizovaný** stát dává centrálním orgánům menší pravomoci a působnost. Na základě ústavy nebo zákonů jsou vymezeny oblasti státní moci, které jsou vyňaty z působnosti ústředních orgánů. Je posílena samospráva. – Švýcarsko

Právní stát

Stát, ve kterém je vztah občana a stát vymezen pomocí práva. Právní řád stanovuje i chování státních orgánů, aby jejich moc nebyla zneužívána proti občanům. Stát slouží občanovi. Stát je vázán ústavou, zákony, demokratickými principy,...

Právo vzniklo zvykovým právem, později písemné právo – zákony

Multietnicita ve státě

Ve státě žije většinový národ a také menší etnické skupiny s jinou národností. Do státu se dostanou migrací.

Národnostní menšina – společenství občanů žijících na území určitého státu, kteří se odlišují od většiny ostatních etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi. Příslušníci se hlásí k jiné národnosti a usilují o zachování a rozvoj svébytnosti svého národa.

Při sčítání lidu r. 2001 se k české národnosti přihlásilo 90% obyvatel. Dále národnost moravská, slezská, slovenská, polská, německá, romská, vietnamská, ukrajinská, ruská,...

Romové – národ bez vlastního státu, rozptýlený po celém světě. Od 11. století se šířili z Indie. Během 2. sv. válce byli vyhlazováni nacisty.

Xenofobie – odpor a nedůvěra k cizincům a strach z nich

Rasismus – pronásledování, snaha o likvidaci méněcenné rasy, za kterou považují zejména etnika s odlišnou barvou pleti.

Náš stát - historie české státnosti

- a počátek 10. století – **Velkomoravská říše**
- 995 po zániku Velkomoravské říše vznikl **Přemyslovský stát**, centrem Praha – území středních a západních Čech, spojoval území Čech a Moravy
- a 13. století – stabilita královské moci, za vlády **Přemysla Otakara I.** byla potvrzena dědičná držba královského titulu (**Zlatá bula sicilská 1212**)
- století – **Karel IV.** – **Země Koruny české -1348** podepsána listina; Karel IV usiloval o spojení Zemí koruny české s korunou římskou. České země chápal jako nový politický střed Svaté říše římské národa německého, proto se věnoval mimořádné péči o Prahu
- **1458** – první zvolený panovník **Jiří z Poděbrad**, volili ho zástupci českých stavů
- **1526 - nástup Habsburků** na skoro 400 let. Země koruny české byly až do r. 1918 součástí soustátí, které tvořili rakouské země, Uhry a další území
- **První světová válka 1914-1918** – T. G. Masaryk bojoval o vznik suverénního českého státu; vytvořil společně s M. R. Štefánikem **Československou národní radu**, která podporovala samostatný stát, získávali podporu hlavně od USA, Velké Británie a Francie. Po porážce se Rakousko-Uhersko rozdělilo na Rakouskou republiku, Uherské království a Československou republiku, ke které byla r. 1919 připojena Podkarpatská Rus
- **28. října. 1918 - samostatný československý stát** – na Martinské deklaraci se o dva dny později připojilo Slovensko, prezident T. G. Masaryk, předseda vlády Karel Kramář (1918-1938 – období První republiky)
- po nástupu Hitlera k moci došlo k anšlusu (připojení Rakouska k Německu) a také chtěli pohraničí Československa. **29. září 1938 Mnichovská dohoda** – Zástupci Velké británie, Německa, Francie a Itálie rozhodli, že Československo přenechá pohraničí Německu
- **Druhá republika** – 1. 10. 1938 – 15. 3. 1939
- **březen 1939** – okupace německou armádou, Protektorát Čechy a Morava začleněny do

nacistické Velkoněmecké říše, na Slovensku vznikl samostatný nedemokratický stát – satelit Německa

- **Košický vládní program 5. 4. 1945** – po skončení 2. sv. války snaha o obnovení samostatného státu, nová vláda v Košicích
- **Komunisté 1946** – docházelo ke znárodňování majetku, výměna pracovníků za osoby věrné režimu
- **Normalizace** – tisíce komunistů vyloučení ze strany a proběhly čistky ve školách i kulturních institucích, docházelo k velkým emigracím
- **Studentská demonstrace - 11. 1989** – na den 50. výročí uzavření vysokých škol nacisty a popravy devíti představitelů studentského hnutí, po řadě stávek a manifestací (sametová revoluce) vyústila v požadavek odchodu dosavadní vlády. Po demisi vlády jmenoval současný prezident Husák novou vládu. Prezidentem byl r. 1989 zvolen Václav Havel.
- **Vznik samostatných republik 1. ledna 1993**

Právní základy státu - Ústava

Ústava je právní akt nejvyšší právní síly, upravující principy určitého státu, organizaci veřejné moci, územní samosprávu a základní práva a svobody občanů. Ostatní právní normy mají z ústavy vycházet a být s ní v souladu

Ústavy mohou být:

- Psané – dokument, který má speciální uzákonění – většina států – ČR, USA,...
- Nepsané – vyvinuly se na základě zvyku – např. VB

Ústavy jsou přijímány zákonodárným sborem, nebo přímým hlasováním obyvatelstva (referendem). Podle postupu, jakým lze docílit ústavních změn:

- Flexibilní – pružnou – k její změně stačí běžný způsob hlasování
- Rigidní – tuhou – k její změně je zapotřebí souhlas vyššího počtu hlasujících než v prvním případě

Jádrem každé ústavy je princip oddělení mocí, princip brzd a rovnovah a s nimi spojený způsob jmenování a volby nejvyšších státních úředníků. Tento systém by měl zabránit zneužití státní moci proti občanům.

- Princip oddělení mocí – státní moc je rozdělena na 3 složky s oddělenými pravomocemi – zákonodárná, výkonná, soudní moc. Ústava stanoví, jak je tato moc rozdělena a jak je uplatňována vzhledem ke společnosti
- Princip brzd a rovnovah – zaručuje, že jednotlivé složky státní moci se svými pravomocemi navzájem vyvažují a omezují. Rozhodnutí každého, ze 3 orgánů mohou být ostatními orgány opraveny, nebo i zrušeny.

Současná Ústava byla schválena 16. 12. 1992 a **nabyla platnosti 1. 1. 1993**

Má preambuli, 8 hlav a tvoří 113 článků.

Státní symboly

Předměty, které si stát ústavou určil jako své oficiální a nezaměnitelné označení, vycházejí z tradic státu, který reprezentují

- **Velký státní znak** -spojení všech historických zemí státu – Čech, Moravy, Slezska
- **Malý státní znak** -červený štít, stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zbrojí
- **Státní barvy** – trikolora – bílá, červená modrá
- **Státní vlajka** – horní bílý pruh, dolní červený, modrý klín do poloviny délky vlajky, vznikla 1920
- **Vlajka prezidenta republiky** (standarta prezidenta) – bílá s okrajem skládající se z plamének střídavě bílých, červených a modrých
- **Státní pečeť** – velký státní znak podložený lipovými ratolestmi po stranách, kolem něhož je opis Česká republika
- **Státní hymna** – první sloka písně Františka Škroupa, na slova J. K. Tyla Kde domov můj. Poprvé uvedena jako součást jevištní hudby pro Tylovu frašku Fidlovačka ve Stavovském divadle 1834, rozšířila se po celé zemi a stala se r. 1918 oficiální hymnou

Občan a demokracie

- Demokracie – principy, formy
- Volby
- Politické strany – klasifikace
- Politické ideologie
- Participace občanů na politickém životě

Demokracie

demokracie=vláda lidu;(demos=lid, kratos=vláda)

- první forma demokracie se zrodila v řeckých městských státech v 6. – 4. stol. př. n. l. v nichž se svobodní občané přímo podíleli na rozhodování hlasováním, kromě otroků

Demokracie je forma politického zřízení, která umožňuje všem plnoprávným občanům účast na správě a řízení státu. Je založena na principu podřízení menšiny většině a uznání svobody a rovnosti občanů.

Principy demokracie

- princip suverenity lidu – lid je zdrojem veškeré státní moci
- princip parlamentarismu – zákonodárná moc je obnovována cestou všeobecných voleb konaných v pravidelných intervalech
- cílem státní moci je sloužit všem občanům – stát slouží lidem, nikoli lid státu
- princip dělby moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní
- vztah občana a státu je vymezen právním řádem – právní stát
- právně zakotvená základní lidská práva a svobody
- pluralita politických subjektů
- politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, ale dbají na ochranu menšin
- decentralizovaná státní správa a samospráva

- právo na soukromé vlastnictví a svobodné podnikání
- ochrana a sociálně-ekonomické zabezpečení starých, nemocných a nezaměstnaných občanů
- svoboda tisku a projevu

Protikladem jsou nedemokratické diktátorské režimy, nejvyšší formou jsou totalitní politické systémy. Jejich společnými znaky jsou:

- jedna vládnoucí skupina, která disponuje monopolem moci
- jediná oficiální ideologie, světový názor
- požadavek aktivní podpory obyvatelstva, nestačí jen pasivní podřazenost
- režim jedné politické strany
- kontrola společenského i individuálního života
- státní kontrola ekonomického života
- policejní režim dohlízející na vše a na všechny – cenzura

Příkladem totalitních režimů je Sovětský svaz za Stalina nebo nacistický režim v Německu

Formy demokracie

• Přímá demokracie

- Přímá demokracie je založena na přímé účasti občanů na rozhodování o věcech veřejných.
- V čisté formě existovala jen v antickém Řecku. Vzhledem k velkému počtu obyvatel je to neuskutečnitelné. Soudobou formou přímé demokracie je referendum, nebo plebiscit
- **Referendum** = hlasování voličů o závažné politické otázce. Občané mohou schválit ústavní dodatky, běžný zákon
- **Plebiscit** je hlasování obyvatel určitého území o osamostatnění se od daného státu, nebo o připojení k jinému státu, jednorázové rozhodnutí nezakotvené zákonem
- **Iniciativa** – znamená právo občanů iniciovat nebo navrhopvat zákony či vyhlášení referenda. Občané musí sepsat petici a sesbírat požadovaný počet podpisů
- **Odvolání** – reprezentantů nebo jiných volených úředníků. K odvolání člena

parlamentu nebo vlády je v daném volebním obvodu nutná petice určitého počtu lidí; jestliže by byla většina lidí pro odvolání, vypsaly by se v tomto obvodu nové volby

- **Nepřímá demokracie**

- V nepřímé demokracii se občan účastní politického rozhodování zprostředkovaně, přes své zvolené zástupce, kteří naplňují jeho vůli v orgánech státu, regionu či obce.
- V současnosti jsou všechny demokracie nepřímé. Součástí nepřímé demokracie jsou Volby

Nepřímá demokracie zachovává všechny znaky vlády lidu:

- rovnost – všichni občané si jsou rovni, každý může být vybrán a každý má rovnoprávný hlas
- pluralita – existuje možnost volby
- dočasnost – moc je zvoleným zástupcům svěřena dočasně, omezena volbami
- kontrola – moc je pod kontrolou opozice a kontrolních orgánů
- většinový princip – platí to, co rozhodne většina

Volby

jsou akt, při kterém volí oprávnění volič své zástupce do určitých funkcí nebo orgánů. Rozlišují se volby parlamentní, prezidentské a komunální (na úrovni samospráv)

Volby plní několik funkcí:

- umožňují změnu vlády a řešení politických konfliktů
- určují reprezentaci, kdo bude vládnout a v jaké míře, zjišťují aktuální rozložení politických sil ve společnosti
- udělují legitimitu parlamentu a vládě – oprávnění vydávat zákony
- zahrnují zpětnou vazbu pro politiky i občany – volební kampaň slouží jako dialog mezi voliči a uchazeči o vládu, veřejnost je informována o tom, co vláda dělá
- umožňují voličům kontrolovat vládu a její politiku (jsou-li spokojeni, podpoří vládnoucí stranu znovu, pokud ne, zvolí někoho jiného)

Základní znaky voleb:

- svobodné – volič má mít svobodný výběr mezi politickými subjekty, volí svobodně a bez nátlaku
- všeobecné – aktivní volební právo (volit) i pasivní volební právo (být volen) má občan právo po dosažení určitého věku, nezáleží na pohlaví, etnické rase,...
- rovné – hlasy všech voličů mají stejnou platnost
- přímé – voliči hlasují pro jednotlivé politické subjekty nebo jednotlivé kandidáty
- tajné – volič projeví svou politickou vůli bez jakékoliv kontroly hlasování

Volební systém je ústavou nebo zákonem stanovený způsob voleb do zastupitelských sborů. Existují dva základní volební systémy: většinový a poměrný.

Většinový systém je zvolen jediný kandidát, který získá nejvíc hlasů.

Poměrný systém volič nevolí jednotlivce, ale celé kandidátské skupiny. Rozdělení poslaneckých mandátů podle procenta odevzdaných hlasů. Skupiny jsou větší, jejich počet je ale menší.

Volby v ČR

Výsledky zajišťuje Český statistický úřad.

Parlamentní volby

Pro parlamentní volby je republika rozdělena na volební okrsky.

Volby do Poslanecké sněmovny – 14 krajů, v nichž se volí poslanci – volí se **na 4 roky** – každý **nad 21 let**

Volby do Senátu – 81 územních jednotek, volí se senátor **na 6 let**, každé 2 roky se obnovuje třetina senátorů. Volen každý **nad 40 let**

volební okrsek – část volebního obvodu stanovený pro příjem volebních lístků a sčítání hlasů

Krajské a komunální volby

- zastupitelstvo kraje
 - je složeno z členů, jejichž počet se určuje podle počtu obyvatel
 - volí každý nad 18 let
 - volí se na 4 roky
 - na lístku může označit max. 4 jména s preferenčním hlasem
- zastupitelstvo obce
 - zastupitelstvo si počet členů zvolí samo
 - volí občan starší 18. let s trvalým místem bydliště v obci
 - každé 4 roky

Prezidentské volby

- probíhá v ČR prostřednictvím parlamentu – nepřímo
- volen na **5 let**, maximálně dvě funkční období – tj. 10 let

Volby do Evropského parlamentu

- vstup ČR 2004
- poslanci voleni na **5 let**, celkem z ČR 24
- volí každý občan ČR nad 18 let, nebo každý, kdo v ČR pobývá nejméně 45 dnů

Dělbá státní moci

Moc znamená možnost působit, ovlivňovat společnost, aby jednala tak, jak by nejednala dobrovolně.

K dosažení moci lze použít právo, násilí a autoritu

Státní moc – síla, která pomocí práva a v případě nutnosti i právem stanovených forem násilí zabezpečuje zformování, upevnění a ochranu ekonomických, sociálních, politických a ostatních společenských vztahů vyhovujících vládnoucí reprezentaci.

Státní moc je chápána a hodnocena v pojmech legální a legitimní.

- **Legalita** – zákonnost, právo – je dodržování státem daného právního řádu a ústavy, včetně garance proti jejich porušení
- **Legimitita** vyšší nepsané oprávnění pro činy státní moci a zároveň jejich dobrovolné přijetí občany

Složky státní moci

Princip oddělení státní moci – záruka, že státní moc nebude zneužita proti občanům. Moc není v rukou jednoho orgánu a potencionálně ohrožoval veřejný život a svobodu občanů. Státní moc se dělí na 3 složky, které zastupují státní orgány:

- **Moc zákonodárná** (legislativa) – vydává zákony, tvoří ji zastupitelský sbor – parlament
- **Moc soudní** (jurisdikce) – kontroluje dodržování zákonů – soustava soudů
- **Moc výkonná** (exekutiva) – vykonává běžnou vládní agendu v rámci platných zákonů – vláda a hlava státu

Výkonná moc má v každém státě jinou podobu, rozlišujeme 2 typy republik:

- **prezidentská** – prezident a parlament jsou voleni v oddělených volbách občany a nemají právo se navzájem odvolat, prezident je hlavou výkonné moci, která není odpovědná parlamentu – USA
- **parlamentní** – vláda vzniká podle výsledků parlamentních voleb a musí získat důvěru parlamentu, který ji může později i přimět k demisi, hlava státu mívá slabší pravomoci – ČR

Parlament – skládá se většinou z dvou komor: poslanecké sněmovny a senátu. Dvoukomorový parlament se dvěma volenými sbory zástupců se stejnými, či různými pravomocemi má působit

k zajištění kontroly a vyšší kvality přijímaných zákonů. Jednokomorový parlament není častý – Slovensko, Švédsko

Ombudsman – je volen parlamentem, mimosoudní kontrolní úřad, zástupce práv občanů před ústavou, chrání občany před jednáním úřadů, pokud je to v rozporu s právem, sídlo v Brně.

Občanská společnost je oblast soukromých a dobrovolných občanských iniciativ, které jsou právně zaručeny a uznávány. Občané se tak mohou podílet na vytváření a kontrole státní politiky.

Státní orgány ČR

Zákonodárná moc představuje dvoukomorový parlament. Skládá se z Poslanecké sněmovny (200 poslanců) a Senátu (81 Senátorů)

Poslanecká sněmovna:

- má silnější postavení
- Jsou přijímány návrhy zákonů
- V jejím čele stojí předseda, který je sněmovnou volen a může být odvolán. Předseda svolává, zahajuje, řídí a ukončuje schůze, navrhuje pořadí a způsob projednávání jednotlivých bodů
- Podle stranické příslušnosti se vytvářejí poslanecké kluby. Pokud nejsou členy žádného klubu, označují se jako nezávislí
- Poslanecká sněmovna zřizuje výbory, které přijímají návrhy zákonů. Např. petiční výbor, mandátový a imunitní výbor, rozpočtový výbor a komise.

Senát:

- byl zvolen v ČR r. 1996
- každé dva roky se obměňuje volbami třetina jeho členů, tím se zaručuje poslanecká kontinuita – plynulost
- představuje zastupující orgán v případě rozpuštění Poslanecké sněmovny
- brzda Poslanecké sněmovny – nemusí schválit návrh zákona, nebo ho může vrátit pozměněný

- řídí jej předseda, senátoři zakládají výbory a komise a sdružují se v senátorských klubech.
- předseda senátu: Milan Štěch, 1. místopředsedkyně Alena Gajdůšková, místopředsedové- Přemysl Sobotka, Zdeněk Škromach, senátoři: Dientsbier, Miloš Janeček (Brno),

Výkonná moc

V ČR je tvořena vládou, prezidentem a státním zastupitelstvím.

Vláda:

- je složena z předsedy (premiéra), místopředsedy a ministrů
- předsedu vlády jmenuje prezident, na jeho návrh pak jmenuje ostatní členy
- vláda musí získat důvěru Poslanecké sněmovny, které může kdykoliv vyslovit nedůvěru
- pokud vysloví nedůvěru, musí vláda podat demisi
- vláda žádá důvěru přednesem programového prohlášení vlády, ve kterém premiér seznámí sněmovnu se základními cíli a záměry vlády
- každý ministr má na starost nějaký rezort z vládní agendy.
- premiér: Bohuslav Sobotka, místopředseda: Andrej Babiš, ministři: Stropnický, Dientsbier, Jurečka
- koaliční vláda - na vládě se podílí 2 a více politických stran

Prezident :

- hlava státu, volen na společné schůzi obou komor Parlamentu, ale není odvolatelný
- Jeho pravomoci lze rozdělit na dva druhy:
 - suverénní - nepotřebuje k nim ničí souhlas - právo suspenzivního veta (vrátit Parlamentu přijatý návrh zákona k novému projednání), právo jmenovat předsedu vlády a ministry, přijímat demisi vlády, rozpustit Poslaneckou sněmovnu
 - kontrasignační - potřebuje spolupodpis předsedy vlády - právo zastupovat stát navenek, sjednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy, vyhlášovat volby do Parlamentu, pověřovat a odvolávat velvyslance, udělit milost a amnestii,...

Soudní moc

Je v ČR vykonávána Ústavním soudem a soustavou soudů. Soudy jsou nezávislé, soudci jsou jmenováni prezidentem bez časového omezení a jsou neodvolatelní.

- **Ústavní soud** (Brno) – posuzuje, zda je dodržována ústavnost, nejsou porušována lidská práva, nebo zda přijatý zákon není v rozporu s ústavou a právním řádem. Skládá se z 15 soudců volených na 10 let prezidentem se souhlasem Senátu.
- **Nejvyšší soud, nejvyšší správní soud** (Brno) – sleduje rozhodnutí vrchních soudů
- **vrchní soudy** -(Praha, Olomouc) jsou druhým stupněm soustavy, pokud prvním stupněm byl krajský soud
- **krajský soud** – druhý stupeň soustavy, pokud v prvním stupni rozhodoval okresní soud
- **okresní soudy**- nejnižší soudy, rodinné, pracovní a obchodní vztahy

Tvorba a schvalování zákonů

Legislativní proces je proces přijímání zákonů, jehož pravidla bývají zakotvena v ústavě a v jednacím parlamentu.

Má 4 základní stadia:

- zákonodárná iniciativa – návrh zákona podávají poslanci, příp. jiné orgány
- projednání návrhu zákona – zákon je posuzován, vytváří se konečné znění
- schválení návrhu zákona – hlasování o návrhu zákona a podpis zákona
- vyhlášení zákona – vydání ve zvláštním publikačním orgánu (Sbírka zákonů)

Politika a politické subjekty

Politika je společenská činnost vztahující se k řízení věcí veřejných a mající dva základní charakteristické znaky: obecný dopad a mocenský dopad. Aktivita související s vykonáváním politiky vytváří politický systém. Zahrnuje soubor institucí, které zprostředkovávají vztah mezi lidmi a vládou. Jsou to volby, volební kampaně, politické strany, veřejné mínění, masmédia, politické hnutí,...

Politická participace (účast) je aktivita jednotlivců a skupin, kterou se snaží ovlivnit nebo

podpořit vládu a politiku (např. účast ve volbách, participace apod.).

Politické strany

- Jsou organizovaná, dobrovolná sdružení občanů se stejnými politickými názory a cíli, která se účastní politického života. Vzájemnou konkurencí se snaží získat politickou moc a prosadit svoji politickou vůli.
- Politické strany mají svůj politický program, kde jsou jejich základní hodnoty, cíle. Účastní se voleb do nejvyšších zákonodárných orgánů a do orgánů místní samosprávy. Působí na veřejnosti, snaží se získat voliče. Mají stálou, demokraticky volenou organizační strukturu a činnosti financují z členských příspěvků, příjmů z vlastní hospodářské činnosti, z darů od sponzorů a ze státních dotací.
- Politické strany se dělí podle politických ideologií a na jejichž základě zaujímají místo v politickém spektru na pravici a levici, případně ve středu

	Levice	Pravice
priority	Sociální politika a jistoty	Podpora podnikatelských aktivit
Stát	Sociálně odpovědný, silný stát	Minimalizace kompetencí státu
rovnost	výsledků	Příležitostí
Člověk	kolektiv	jednotlivec
Ekonomie	Státní ochrannářství, regulace trhu	Liberalizace a deregulace
Ekonomické priority	Odstranění nezaměstnanosti	Snížení inflace
společnost	splynutí	oddělení

- Politické strany jsou právnické osoby, vznikají registrací na Ministerstvu vnitra ČR
- členem může být občan starší 18 let
- každá strana musí mít svůj organizační řád, název, sídlo, a způsob volby stranických orgánů

- Politické strany v ČR:
 - Pravice
 - Občanská demokratická strana
 - Levice
 - Česká strana sociálně demokratická
 - Komunisté

Současné politické strany: ODS, ČSSD, ANO, KDU-ČSL, TOP09, zelení, Zemanovci, Svobodní občané

Současná vládní koalice - ANO, KDU-ČSL, ČSSD

Politické ideologie

Ideologie je soustava idejí, teorií a názorů, vyjadřující zásadní životní postoje a cíle určité sociální skupiny, zabývá se základními problémy společnosti a státu, vnitřní i mezinárodní politiky, problematikou hospodářského a sociálního vývoje. Souvisí vždy s politickou praxí.

Ideologie mají 4 základní funkce:

- pomáhají vysvětlovat politické jevy a události – příčiny krizí, válek
- poskytují hodnotový systém a jeho kritéria – co je dobré, horší
- poskytují vědomí identity a sounáležitosti k určité sociální skupině
- nabízejí základní rysy politického programu a cíle politické činnosti

Typy ideologií:

- **Liberalismus** (liberty=svoboda)
 - formoval se v Anglii v 17. stol.
 - svoboda jednotlivce, důraz na jeho individualitu, rovné hlasovací právo
 - stát chrání občany proti vnějšímu nepříteli a zachování vnitřního řádu

- vládní formou parlamentní demokracie
- **Konzervatismus**
 - zachování přítomného politického a ekonomického řádu
 - tradiční hodnoty a principy
 - stol.
- **Socialismus**
 - ideál spravedlnosti a bratrství
 - podřídít jedince společnosti, vítězství obecného dobra nad individuálním zájmem
 - Karl Marx
 - reformní socialismus – prosazení spravedlivé společnosti postupnými reformami
 - revoluční socialismus – myšlenka revoluce a násilné změny
- **Komunismus**
 - radikální kritika kapitalismu
 - myšlenka rovnosti a beztřídní společnosti
- **Nacionalismus**
 - základní hodnotou je národ, který je nadřazený ostatními hodnotami
 - každý národ si má vládnout sám
 - cílem je prosazení cílů vlastního národa
- **Fašismus**
 - fascis=sjednocení
 - nedemokratická forma vlády
 - silná protidemokratická východiska, uctívání státu, jednota
 - Itálie – Benito Mussolini 1922
 - agresivní politika, terorismus, útočné války, genocida
- **Nacismus** – vyšel z fašismu, rasová nadřazenost, čistota rasy
- **Rasismus**
 - biologické nerovnosti mezi lidmi – zvýhodňování jedné rasy před jinou
 - diskriminace rasy – nerovnost před zákonem, nižší mzda, nepřítomnost hlasovacího práva
 - byl zaveden v Německu, ospravedlnění k likvidaci některých národností
- **Anarchismus**
 - anarchia=bezvláď

- odmítá formu politické autority, řádu a moci
 - neomezená svoboda jednotlivce, dobrovolné rozhodování
 - století
- **Environmentalismus**
 - environment=životní prostředí
 - vztah mezi přírodou a společností
 - usiluje o změnu společenských a politických mechanismů, které brání snahám o ochranu životního prostředí
- **Feminismus**
 - ženské hnutí, prosazuje zrovnoprávnění s muži
 - století – volební právo žen, sdružení, kampaně týkající se potratů, pornografie, domácího násilí, stejných mezd

Politický extremismus – skupina politických postojů a skupin, které se snaží o zásadní změnu, nebo přímo o odstranění existujícího systému. Skupiny odlišují jejich ideologie. Používají všechny dostupné prostředky k prosazení svých cílů. Snaha vyvolat otevřený konflikt, tím se dostávají do rozporu se zákony a právním řádem. – součástí pravicového extremismu je rasismus

Participace občanů

- Participace= podíl na politickém rozhodování. Do politiky se člověk může zapojit členstvím v politických stranách, nebo pomocí dobrovolných organizací jako jsou zájmové skupiny, hnutí, odbory, Podíl máme i tím, že se účastníme voleb či podepsáním petice. Dále pak referendum, odvolání, plebiscit
- V ČR mohli lidé rozhodnout o vstupu republiky do Evropské unie. Nebo mohou rozhodnout například o rozdělení, či sloučení obce.
- **Společenské organizace** jsou dobrovolné, zájmové organizace. Působí v oblastech společenského života, kde mají lidé stejné zájmy a cíle. Můžou to být odbory, družstva, feministické organizace,.... Skupiny mohou být příležitostné (demonstrace),pevně sdružené (profesní skupiny), neorganizované (lidé na zákl. třídní, menšinové, nebo kulturní skupiny- Romové, katolíci)
- **Nátlakové skupiny**- neformální politické instituce, které prosazují své požadavky,

s kterými se vláda musí vyrovnávat. Důležitým prostředkem jejich působení je lobbismus – ovlivňování poslanců zájmovými skupinami

- **Odborové organizace** – zastupují sociální a hospodářské zájmy zaměstnanců, první odbory vznikly v Anglii a USA v 1. pol. 19. stol.
- **Profesní organizace** – kluby, spolky, družstva – sdružují zástupce různých profesí. Umožňují jim propagovat jejich povolání nebo si jen vyměňovat své zkušenosti v oboru.
- **Obecně prospěšné společnosti** – sdružování občanů, veřejnosti poskytují veřejně prospěšné služby. Zisk není použit ve prospěch členů, ale jde na poskytování obecně prospěšných služeb.
- **Občanská sdružení** – mohou zakládat svobodně občané. Vznikají registrací na Ministerstvu vnitra. Návrh mohou podat nejméně 3 občané, z nichž je alespoň jeden starší 18 let.
- **Nadace** – sdružují majetek, aby mohli přispívat k dosahování obecně prospěšných cílů.
- **Další** – Skautské hnutí, ekologické organizace, feministické hnutí